

Strategies for Strengthening Internal Security of the Islamic Republic of Iran against Cognitive Warfare from the Perspective of the Supreme Leader

Hadi Rajabi¹

Type of article: A Research Paper

Received: 03/12/2024

Accepted: 13/02/2025

NAJA Strategic Studies Quarterly/Vol.10/NO.1 (serial 35)/Spring 2025*5-42

DOI:10.1022034/ssj.2025.1282185.1735

Abstract

Background and aim: This article examines the strategies of the Supreme Leader (May His Shadow Persist) for strengthening internal security and countering the cognitive warfare waged by enemies of the Islamic Republic of Iran. The main objective of the research is to identify and analyze these strategies in order to maintain national stability and cohesion.

Methodology: The present study employs thematic analysis to examine the statements of the Supreme Leader (May His Shadow Persist) from September 2022 to October 2023. Data were collected from speeches published on his official website and coded and analyzed using MAXQDA software.

Results: Analysis of the 2022 unrest and enemy cognitive warfare reveals that the Supreme Leader's (May His Shadow Persist) strategies for strengthening internal security include enhancing public vigilance, reinforcing religious and national identity, synergizing security institutions, and fostering public hope and trust.

Conclusion: The results indicate that the Supreme Leader's (May His Shadow Persist) strategies against cognitive warfare – including strengthening national identity, increasing public awareness, emphasizing women's role in society, and decisive confrontation with threats – have successfully neutralized enemy plots and strengthened internal security.

Keywords: Cognitive Warfare, Internal Security, Supreme Leader (May His Shadow Persist), 2022 Unrest, National Cohesion.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Assistant Professor of Political Science. Homeland Security Group. Faculty of Security. Amin Comprehensive University of Police Sciences. Tehran. Iran, rajabi7772@gmail.com

راهبردهای تقویت امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با جنگ شناختی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

هادی رجبی^۱

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵

فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا/ سال دهم/ شماره ۱ (پیاپی ۳۵)- بهار ۱۴۰۴* ۵-۴۲

DOI:10.1022034/ssj.2025.1282185.1735

چکیده

زمینه و هدف: این مقاله به بررسی راهبردهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تقویت امنیت داخلی و مقابله با جنگ شناختی دشمنان جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. هدف اصلی پژوهش، شناسایی و تحلیل این راهبردها در راستای حفظ ثبات و انسجام ملی است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیل مضمون، بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را در بازه زمانی شهریور ۱۴۰۱ تا مهر ۱۴۰۲ بررسی کرده است. داده‌ها از سخنرانی‌های منتشرشده در وبسایت رسمی ایشان گردآوری و با نرم‌افزار MAXQDA کدگذاری و تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها: تحلیل اغتشاشات ۱۴۰۱ و جنگ شناختی دشمنان نشان می‌دهد که راهبردهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) برای تقویت امنیت داخلی شامل ارتقای هوشیاری عمومی، تقویت هویت دینی و ملی، هم‌افزایی نهادهای امنیتی، و ایجاد امید و اعتماد عمومی است.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش حاکی از آن است که راهبردهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مقابله با جنگ شناختی، از جمله تقویت هویت ملی، افزایش آگاهی عمومی، تأکید بر نقش زنان در جامعه، و برخورد قاطع با تهدیدات، توانسته‌اند نقشه‌های دشمن را خنثی کرده و امنیت داخلی را تقویت کنند.

واژگان کلیدی: جنگ شناختی، امنیت داخلی، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، اغتشاشات ۱۴۰۱، انسجام ملی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱. استادیار علوم سیاسی. گروه امنیت داخلی. دانشکده امنیت. دانشگاه جامع علوم انتظامی امین. تهران. ایران.

مقدمه

در دنیای امروز، جنگ شناختی به عنوان یکی از مهم ترین اشکال تهدیدات غیرنظامی مطرح است که با استفاده از اطلاعات، تبلیغات و روان شناسی اجتماعی، افکار و باورهای عمومی را هدف قرار می دهد. این جنگ، هرچند به طور غیرمستقیم، اما با تأثیری عمیق بر ساختارهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جوامع همراه است. با گسترش فناوری های ارتباطی و ظهور شبکه های اجتماعی، جنگ شناختی به ابزاری قدرتمند در راستای بی ثبات سازی کشورها تبدیل شده است. در این میان، جمهوری اسلامی ایران، به عنوان کشوری مستقل در عرصه بین المللی که با چالش های متعددی از سوی دشمنان مواجه است، به شدت تحت فشار این نوع تهدیدات قرار دارد. اغتشاشات ۱۴۰۱ نمونه ای بارز از تلاش های معاندین داخلی و خارجی برای بهره گیری از ابعاد مختلف جنگ شناختی بود. در جریان این حوادث، دشمنان با استفاده از ابزارهای رسانه ای و تبلیغاتی کوشیدند تا افکار عمومی را تحت تأثیر قرار داده و انسجام اجتماعی را تضعیف کنند.

در این شرایط، راهبردهای مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) در مقابله با این تهدیدات و تقویت امنیت داخلی، نقشی کلیدی ایفا کرده است. هدف این پژوهش، تحلیل این راهبردها و بررسی تأثیر آنها بر امنیت داخلی و مقابله با جنگ شناختی است. افزون بر این، مقاله حاضر درصدد است تا با تحلیل دقیق اغتشاشات ۱۴۰۱، ابعاد مختلف این راهبردها را واکاوی کند. در جهانی که تهدیدات غیرنظامی همچنان در حال گسترش هستند و جنگ شناختی به یکی از چالش های اساسی بدل شده است، این پژوهش اهمیت ویژه ای دارد. بر همین اساس، پرسش اصلی تحقیق این است: راهبردهای مقام معظم رهبری^(مدظله العالی) در مقابله با جنگ شناختی و تقویت امنیت داخلی کدامند؟

پیشینه

نیکونهاد و بیوک (۱۴۰۳) در پژوهشی با عنوان «طراحی و تصویرسازی مطلوب از جهاد تبیین در تقابل با پدیده جنگ شناختی مبتنی بر اندیشه های رهبری

معظم انقلاب»، به بررسی الگوی مفهومی جنگ شناختی و راهکارهای مقابله با آن از منظر اندیشه‌های مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) پرداخته‌اند. این مطالعه، با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا و بررسی اسناد کتابخانه‌ای و بیانات رهبری، نشان می‌دهد که جنگ شناختی، به‌عنوان نسل پنجم جنگ‌ها، با هدف فروپاشی اجتماعی، ساختاری و سرزمینی از طریق راهبردهای بی‌ثبات‌سازی و نفوذ هدفمند دنبال می‌شود. یافته‌ها حاکی از آن است که جهاد تبیین، به‌عنوان یک راهکار کلیدی، می‌تواند با ارتقای آمادگی شناختی و توانمندسازی شهروندان، به تقویت وحدت اجتماعی و بازسازی اعتماد عمومی منجر شود. پژوهشگران در پایان، با ارائه مدل مفهومی جهاد تبیین و تأکید بر آمادگی روان‌شناختی و جامعه‌شناختی، راهکارهایی عملی برای مقابله با تهدیدات جنگ شناختی ارائه کرده‌اند.

جعفری‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «جنگ شناختی از دیدگاه مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی): مفاهیم، تعاریف و مصادیق»، با استفاده از نظریه داده‌بنیاد، بیانات مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) درباره جنگ شناختی را تحلیل کرده‌اند. داده‌ها از سایت رسمی ایشان گردآوری و کدگذاری شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ۱۰ تعریف، ۱۰ مفهوم و ۲۴ مصداق از جنگ شناختی استخراج شده است. این پژوهش تأکید دارد که جنگ شناختی، با هدف کنترل شناخت و رفتار جامعه از طریق اطلاعات نادرست و پروپاگاندا انجام می‌شود. همچنین، رهنمودهای مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) به‌عنوان یک راهبرد اساسی برای مقابله با این تهدید معرفی شده است.

صالحی و خلج (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «مؤلفه‌های اندیشه امام خامنه‌ای در تحقق پدافند غیرعامل در فضای مجازی»، اصول و ابعاد اندیشه‌های مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) را در حوزه پدافند غیرعامل سایبری بررسی کرده‌اند. این پژوهش، با روش کیفی پدیدارشناسی و تحلیل مضمون فرمایشات رهبری انجام شده است و جامعه آماری آن شامل ۲۹ نفر از خبرگان و متخصصان حوزه دفاع سایبری بوده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه‌های اصلی پدافند غیرعامل شامل عوامل علی، زمینه‌ای و شرایط محیطی هستند.

این پژوهش بر افزایش سواد رسانه‌ای، هماهنگی نهادها و مدیریت فضای مجازی به‌عنوان راهکارهای کلیدی در مقابله با تهدیدات سایبری تأکید دارد.

متقی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «جنگ شناختی پس از برجام در حوزه تحولات اجتماعی»، تأثیرات توافق برجام را بر فضای اجتماعی و سیاسی ایران بررسی کرده است. این مطالعه، با تحلیل محتوای نامه ۹ ماده‌ای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و واکنش‌های مسئولان اجرایی، به بررسی چالش‌های دوران پسابرجام و اثرات آن بر انتظارات فزاینده اجتماعی و جنگ شناختی پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که اگرچه ساختار تحریم‌ها به‌طور کامل رفع نشد و تنها بخشی از آن‌ها تعلیق گردید، این وضعیت موجب افزایش انتظارات عمومی و فشارهای اجتماعی بر دولت شد. پژوهش تأکید دارد که در صورت عدم تحقق کامل تعهدات طرف‌های مذاکره‌کننده و تداوم بخشی از تحریم‌ها، جامعه در معرض تضادهای داخلی و گسترش جنگ شناختی قرار خواهد گرفت. این مطالعه، بر ضرورت آگاهی بخشی به جامعه، مدیریت انتظارات و تقویت مقاومت در برابر جنگ شناختی تأکید دارد.

روحی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «مشارکت مردمی؛ انتظام و امنیت‌سازی در سپهر اندیشه امام خامنه‌ای»، بنیان‌ها، ابعاد و راهبردهای مشارکت مردمی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) را بررسی کرده‌اند. این پژوهش، با رویکرد تبارشناسی و روش تحلیل محتوای کیفی بر اساس بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، مفهوم مشارکت مردمی را در ده مقوله شامل جهان‌بینی، موضوع، اهداف، مشارکت‌کننده، کیفیت، فرآیند، میدان، آثار، پایدارسازی و مبانی نظری تحلیل کرده است. نتایج نشان می‌دهد که مشارکت مردمی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، نه تنها ابزاری برای ارتقای مأموریت‌های پلیس، بلکه راهبردی پایدار در امنیت‌سازی اجتماعی است. این مطالعه، با توسعه فضای معنایی مفهوم مشارکت، به تعمیق ادبیات موجود در این زمینه کمک کرده است.

دپ و شال^۱ (۲۰۲۴) در مقاله‌ای با عنوان «جنگ شناختی: تحلیلی مفهومی از طرح اکتشافی جنگ شناختی ناتو»، مفهوم جنگ شناختی از منظر علوم

سیاسی مورد بررسی قرار گرفته است. نویسندگان با تحلیل چارچوب ناتو، که با همکاری محققان نظامی و غیرنظامی تدوین شده است، بر اهمیت تعامل میان حوزه‌های نظامی و غیرنظامی تأکید کرده و چالش‌های بین‌رشته‌ای این مفهوم را واکاوی کرده‌اند.

میلر^۱ (۲۰۲۳) در مقاله‌ای با عنوان «جنگ شناختی: یک تحلیل اخلاقی»، به بررسی ابعاد دفاعی و تهاجمی جنگ شناختی و چالش‌های اخلاقی آن پرداخته است. این پژوهش نشان می‌دهد که جنگ شناختی، با بهره‌گیری از اطلاعات نادرست و تبلیغات محاسباتی، بر فرآیندهای تصمیم‌گیری سیاسی و اجتماعی تأثیر می‌گذارد. یافته‌های مطالعه بر ضرورت تدوین راهبردهایی اخلاق‌محور برای مقابله با این پدیده تأکید دارد.

هونگ و هونگ^۲ (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان «نحوه عملکرد جنگ شناختی چین: نگاهی از خط مقدم به جنگ تایوان علیه اطلاعات نادرست»، استراتژی‌های جنگ شناختی چین و اقدامات تایوان برای مقابله با آن را بررسی کرده‌اند. این پژوهش، با بهره‌گیری از چارچوب دوبعدی و نظریه پیش‌بینی کدگذاری، نشان می‌دهد که چین از تحریک‌های محیطی، دستکاری اطلاعات و القای احساسات منفی برای تغییر افکار عمومی و رفتار اجتماعی استفاده می‌کند. در پایان، پیشنهادهایی برای مداخلات شناختی و ساختاری تایوان ارائه شده است.

پژوهش حاضر، با تمرکز بر راهبردهای مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در مقابله با جنگ شناختی و تقویت امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران، الگویی جامع برای مقابله با این تهدید ارائه داده است. این مطالعه، با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون و بررسی بیانات مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی)، خلأهای موجود در مطالعات پیشین را که عمدتاً به ابعاد جزئی جنگ شناختی پرداخته بودند، پوشش داده است.

در مقایسه با پژوهش‌های مشابه:

نیکونهاد و بیوک (۱۴۰۳) بر جهاد تبیین و ارتقای آمادگی روان‌شناختی و

1. Miller

2. Hung & Hung

جامعه‌شناختی تأکید کرده‌اند، درحالی‌که این پژوهش ابعاد اجرایی و چندلایه جنگ شناختی را بررسی کرده است.

جعفری‌نژاد و همکاران (۱۴۰۲) به مصادیق جنگ شناختی پرداخته‌اند، اما این پژوهش، راهبردهای کلان و عملیاتی مقابله با آن را استخراج کرده است.

صالحی و خلیج (۱۴۰۲) بر فضای مجازی متمرکز بوده‌اند، درحالی‌که این پژوهش به ابعاد اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جنگ شناختی پرداخته است.

متقی (۱۴۰۲) اثرات برجام در جنگ شناختی را بررسی کرده و روحی و همکاران (۱۴۰۲) به تحلیل مشارکت مردمی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) پرداخته‌اند؛ درحالی‌که پژوهش حاضر، بر راهبردهای داخلی در مقابله با جنگ شناختی متمرکز است.

در مجموع، این پژوهش با ارائه الگویی جامع و کاربردی، خلأهای مطالعات پیشین را برطرف کرده و می‌تواند به‌عنوان مرجعی مفید برای سیاست‌گذاران و مسئولان مورد استفاده قرار گیرد.

مبانی نظری

تعریف جنگ شناختی: جنگ شناختی^۱ به مجموعه‌ای از اقدامات و استراتژی‌هایی اطلاق می‌شود که با هدف تأثیرگذاری بر ذهن و افکار انسان‌ها طراحی شده است. همان‌گونه که مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) فرموده‌اند: «در جنگ ترکیبی، دشمن از رسانه استفاده می‌کند، از عامل فرهنگی استفاده می‌کند، از عامل امنیتی استفاده می‌کند، از نفوذ استفاده می‌کند، از عامل اقتصادی استفاده می‌کند» (بیانات، ۱۴۰۲/۱/۱۵).^۲ این نوع جنگ، به‌جای بهره‌گیری از قدرت نظامی یا زور فیزیکی، از ابزارهای اطلاعاتی، روانی، فرهنگی و رسانه‌ای برای تغییر نگرش‌ها، باورها، رفتارها و تصمیمات افراد یا گروه‌ها استفاده می‌کند. در واقع، در جنگ شناختی، ذهنیت‌ها و درک‌های فردی و جمعی، جبهه اصلی نبرد به‌شمار می‌آیند. دشمن، با بهره‌گیری از تاکتیک‌های پیچیده، تلاش می‌کند تا باورها و عقاید افراد را به نفع اهداف خود تغییر دهد.

1. Cognitive Warfare

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52389>

اغتشاشات ۱۴۰۱ به عنوان مطالعه موردی: ناآرامی‌های ۱۴۰۱، در پی
 حادثه‌ای در شهریور همان سال (فوت مهسا امینی) آغاز شد و به‌سرعت به
 اعتراضاتی در سراسر کشور تبدیل گردید. در این جریان، دشمنان انقلاب
 اسلامی از تمامی ابزارهای جنگ ترکیبی بهره بردند.

در کنار اقدامات امنیتی، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، به‌عنوان ابزارهای
 اصلی جنگ شناختی، در جهت تشویش اذهان عمومی و بسیج معترضان مورد
 استفاده قرار گرفتند. انتشار اخبار نادرست، تحریف واقعیت‌ها و تلاش برای
 گسترش بی‌اعتمادی عمومی به حکومت، از مهم‌ترین ابزارهای دشمنان برای
 ایجاد هرج‌ومرج و ناآرامی در ایران بود. بسیاری از کشورهای غربی، به‌ویژه
 ایالات متحده، فرانسه و آلمان، با صدور بیانیه‌های ضدایرانی و حمایت از
 اعتراضات داخلی، تلاش کردند تا فشارهای بین‌المللی علیه جمهوری اسلامی
 ایران را افزایش دهند.

تعریف امنیت داخلی: امنیت داخلی، به مجموعه اقداماتی اشاره دارد که
 هدف آن، حفظ ثبات و انسجام یک کشور در برابر تهدیدات داخلی و خارجی
 است. این تهدیدات می‌توانند به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم بر نظم عمومی،
 اقتصاد و نهادهای اجتماعی تأثیر بگذارند. دولت‌ها، برای محافظت از جامعه،
 حفظ نظم و قانون، و جلوگیری از آشوب و بی‌ثباتی، اقداماتی را در قالب
 سیاست‌های امنیتی و حفاظتی اتخاذ می‌کنند. عوامل مختلفی می‌توانند امنیت
 داخلی را تهدید کنند که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

تروریسم؛

جرائم سازمان‌یافته؛

ناآرامی‌های اجتماعی؛

تهدیدات سایبری؛

جنگ ترکیبی و جنگ شناختی.

برای مقابله با این تهدیدات، دستگاه‌های امنیتی و اطلاعاتی با پیش‌بینی و
 مدیریت بحران‌ها، در کنار توسعه برنامه‌های پیشگیری و واکنش سریع، نقش
 مؤثری در حفظ امنیت جامعه ایفا می‌کنند (احمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

نظریه‌های جنگ شناختی:^۱ با توجه به رویکرد این مقاله، در ادامه توضیحات مبسوطی درباره نظریه‌های جنگ شناختی ارائه می‌شود. نظریه‌های جنگ شناختی به راهبردها و تکنیک‌هایی اشاره دارند که با هدف کنترل و تأثیرگذاری بر ادراک، افکار و رفتار دیگران به کار می‌روند. این راهبردها به گونه‌ای طراحی شده‌اند که از دستیابی دشمن به اطلاعات دقیق و تصمیم‌گیری مؤثر جلوگیری کنند (کلارک و ناک^۲، ۲۰۱۰). این نظریه‌ها شامل روش‌هایی مانند عملیات روانی، گمراه‌سازی اطلاعاتی، و استفاده از رسانه‌ها یا شبکه‌های اجتماعی برای شکل‌دهی به افکار عمومی یا ایجاد تردید و عدم اطمینان در میان نیروهای طرف مقابل است. هدف نهایی جنگ شناختی، تضعیف قابلیت‌های تصمیم‌گیری دشمن و افزایش برتری راهبردی و تاکتیکی است (لویتین^۳، ۲۰۱۷). در ادامه، به نظریه‌های جنگ شناختی که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته‌اند، می‌پردازیم:

۱. **نظریه شناختی-رفتاری**^۴: این نظریه بر این واقعیت استوار است که اطلاعات و تجربیات دریافتی می‌توانند تغییرات قابل توجهی در رفتار افراد ایجاد کنند. در جنگ شناختی، هدف اصلی دستکاری اطلاعات برای تغییر افکار و باورهای افراد است. به عبارت دیگر، با ایجاد تغییر در افکار و باورها، می‌توان رفتارهای فردی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار داد. به عنوان مثال، پخش اطلاعات نادرست می‌تواند منجر به تغییر در تصمیمات سیاسی یا اجتماعی افراد شود. آلبرت بندورا^۵، یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان در این زمینه، با ارائه «نظریه یادگیری اجتماعی»^۶ و مفهوم «مدل‌سازی»، به تحلیل رفتار انسان‌ها در مواجهه با اطلاعات جدید پرداخته است (بندورا، ۱۹۷۷).

آرون بک^۷، روان‌شناس مشهور آمریکایی، نیز با نظریه‌های خود در زمینه

-
1. Theories of cognitive warfare
 2. Clarke & Knake
 3. Levitin
 4. Cognitive-Behavioral Theory
 5. Albert Bandura
 6. Social Learning Theory
 7. Aaron Beck

روان‌شناسی شناختی، به‌ویژه در مورد اختلالات اضطرابی و افسردگی، به درک چگونگی تأثیر اطلاعات و رسانه‌ها بر افکار و احساسات انسان‌ها کمک کرده است. در جنگ شناختی، تحریک احساسات اضطرابی و ناامیدی می‌تواند از طریق فرایندهای شناختی که بک توضیح داده است، انجام شود. دو اثر مهم وی در این زمینه عبارتند از:

۱. «درمان شناختی: راهنمای عملی»^۱ (بک، ۱۹۹۵).
۲. «درمان شناختی و اختلالات عاطفی»^۲ (بک، ۱۹۷۶).
۲. **نظریه جنگ فرهنگی**^۳: نظریه جنگ فرهنگی بر این مسئله تمرکز دارد که جنگ‌های شناختی می‌توانند به تغییر و دستکاری در فرهنگ‌ها و هویت‌های جمعی و اجتماعی منجر شوند. در این رویکرد، هدف اصلی متحول کردن فرهنگ‌ها و ارزش‌های جوامع است. بسیاری از جنگ‌های شناختی مدرن از این نظریه بهره می‌برند. برای مثال، در برخی کشورهای غربی، جنگ شناختی می‌تواند شامل تلاش‌هایی برای ترویج ایدئولوژی‌های خاص، تغییر نگرش‌های مذهبی یا سیاسی، و تغییر در ارزش‌های فرهنگی باشد. جان گالتونگ^۴، محقق و نظریه‌پرداز نروژی، به‌خاطر نظریه «خشونت ساختاری» معروف است. گالتونگ در تحلیل‌های خود به بررسی جنبه‌های فرهنگی و روانی جنگ‌ها پرداخته و معتقد است که جنگ‌های شناختی می‌توانند از طریق دستکاری در فرهنگ‌ها و هویت‌ها، قدرت را در جوامع تغییر دهند. گالتونگ در کتاب «نظریه‌های صلح و تعارض» به تحلیل ابعاد مختلف جنگ و تأثیرات آن بر فرهنگ‌ها و جوامع پرداخته است. وی تأکید دارد که جنگ‌ها نه تنها از طریق خشونت‌های فیزیکی، بلکه از طریق ایجاد خشونت‌های فرهنگی و شناختی نیز صورت می‌گیرند (گالتونگ، ۱۹۹۶).
۳. **نظریه تحریف واقعیت**^۵: این نظریه به بررسی این موضوع می‌پردازد که

1. Cognitive Therapy: A Practical Guide
 2. Cognitive Therapy and the Emotional Disorders
 3. Cultural War Theory
 4. John Galtung
 5. Reality Distortion Theory

چگونه می‌توان با استفاده از اطلاعات نادرست یا دستکاری‌شده، واقعیت‌ها را به گونه‌ای تغییر داد که مردم آن‌ها را به عنوان حقیقت بپذیرند. در جنگ شناختی، ابزارهایی مانند شایعات، اخبار جعلی و تولید اطلاعات نادرست به کار گرفته می‌شوند تا واقعیت‌های موجود تحریف شوند و مردم نسبت به وضعیت‌های خاص دچار سردرگمی و تردید گردند. نتیجه این اقدامات، کاهش اعتماد عمومی به روایت‌های رسمی یا حاکمیتی و از بین رفتن ثبات فضای اجتماعی و سیاسی است.

۴. **نظریه تغییر رفتار (پروچسکا و دی‌کلمنته)^۱: ۱۹۹۴**: ژرژ پروچسکا^۲ در کتاب «تغییر برای خوب»^۳ به بررسی مراحل تغییر رفتار افراد و جامعه می‌پردازد. این نظریه به‌ویژه در زمینه تغییرات رفتاری کاربرد دارد و در حوزه جنگ شناختی، به تحلیل چگونگی تغییر افکار و نگرش‌های افراد تحت تأثیر اطلاعات و رسانه‌ها کمک می‌کند. در این فرآیند، رسانه‌ها و اطلاعات می‌توانند به عنوان ابزارهایی قدرتمند برای شکل‌دهی به رفتارها و باورهای جامعه عمل کنند.

۵. **نظریه گفتمان و تغییر اجتماعی (فرکلاف، ۱۹۹۲)**: نورمن فرکلاف^۴ در کتاب «گفتمان و تغییر اجتماعی»^۵ به تحلیل نقش گفتمان و زبان در ساخت و تغییر هویت‌های اجتماعی می‌پردازد. در جنگ شناختی، کنترل گفتمان‌ها و تغییر زبان‌ها می‌تواند به تغییر واقعیت‌های اجتماعی و سیاسی منجر شود. به عبارت دیگر، با دستکاری در گفتمان‌های غالب، می‌توان ادراکات عمومی را تغییر داد و هویت‌های اجتماعی را بازتعریف کرد.

ارتباط نظریه‌ها با اهداف پژوهش

هر یک از نظریه‌های مطرح‌شده به‌طور مستقیم با اهداف این پژوهش مرتبط هستند:

1. Prochaska & DiClemente
2. Georges Prochaska
3. Changing for Good
4. Norman Fairclough
5. Discourse and Social Change

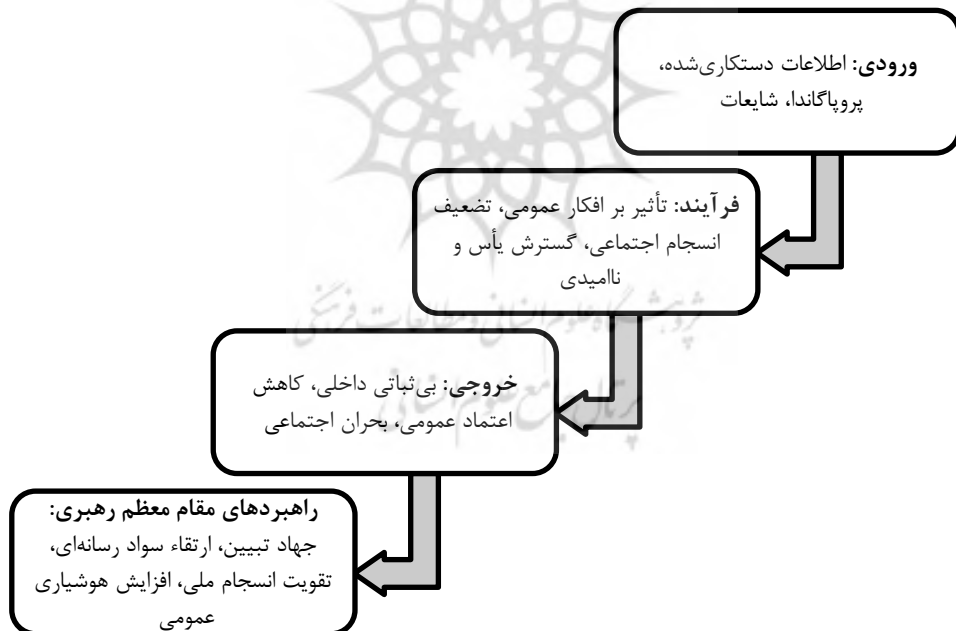
نظریه شناختی-رفتاری: به تحلیل تأثیر رسانه‌ها بر افکار عمومی می‌پردازد.

نظریه جنگ فرهنگی: تلاش‌های دشمن برای تغییر هویت فرهنگی جامعه را بررسی می‌کند.

نظریه تحریف واقعیت: نقش اطلاعات غلط در شکل‌گیری اغتشاشات و بی‌ثباتی‌های اجتماعی را تحلیل می‌کند.

چارچوب نظری پژوهش

مبانی نظری این پژوهش با بررسی نظریه‌های کلیدی و تدوین الگوی مفهومی ارائه‌شده در نمودار ۱، بستر لازم برای تحلیل راهبردهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مقابله با جنگ شناختی و تقویت امنیت داخلی را فراهم می‌کند. این چارچوب، مبنای تحلیل یافته‌ها و تفسیر آن‌ها در بخش‌های آتی پژوهش خواهد بود.

نمودار ۱. مدل مفهومی براساس چارچوب نظری

روش‌شناسی

این مقاله از منظر هدف، کاربردی و از منظر ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. از نظر رویکرد نیز پژوهش حاضر کیفی است. داده‌های مورد نیاز از طریق تحلیل سخنرانی‌های مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) جمع‌آوری و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA کدگذاری و تحلیل شده‌اند. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند از بیانات مقام معظم رهبری در بازه زمانی شهریور ۱۴۰۱ تا مهر ۱۴۰۲ انجام شده است. از مجموع ۱۰۶۹ فیش استخراج‌شده از بیانات، ۶۶ فیش که مرتبط با موضوع اغتشاشات ۱۴۰۱ و جنگ شناختی بودند، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها از بیانات مقام معظم رهبری که در وبسایت رسمی دفتر حفظ و نشر آثار ایشان منتشر شده‌اند، گردآوری شده‌اند.

در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده شده است. این روش به محقق اجازه می‌دهد تا با شناسایی و استخراج مضامین اصلی و فرعی، به درک عمیق‌تری از محتوای متون دست یابد.

توافق بین کدگذاران (کاپای کوکران): در این مقاله تعداد ۹۶ کد استخراج شد. پس از کدگذاری، فیش‌های انتخاب‌شده و کدهای استخراج‌شده در اختیار دو کدگذار قرار گرفت. دو کدگذار روی ۸۴ کد توافق داشتند. محاسبات ضریب کاپا به شرح زیر انجام شد:

$$(Po = 0.875) : \text{تعداد موافقت‌نامه‌های کل (Po)}$$

$$(Pe = 0.210) : \text{محاسبه توافق تصادفی (Pe)}$$

محاسبه کاپا:

$$k = \frac{P_0 - P_e}{1 - P_e}$$

$$k = \frac{0.875 - 0.210}{1 - 0.210} \approx \frac{0.665}{0.790} \approx 0.841$$

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، کاپای کوکران برابر ۰/۸۴۱ است که نشان‌دهنده یک توافق بسیار خوب بین دو کدگذار است.

یافته‌ها

در ادامه پس از آشنایی با داده‌ها و کدگذاری اولیه، در مرحله بعد مضامین شناسایی شده بازبینی شد و در ادامه مضامین فرعی (واسطه‌ای) به‌عنوان مضامین سازمان‌دهنده تعریف و نام‌گذاری دقیق شدند و در نهایت مضمون فراگیر استخراج گردید. بصورت دقیق‌تر مراحل کدگذاری در تحلیل مضمون در این پژوهش، به شرح زیر است:

≠ انتخاب بیانات و واحدهای تحلیل؛

≠ استخراج مضامین پایه؛

≠ بازخوانی مضامین و دسته‌بندی آنها برای دستیابی به مضامین سازمان‌دهنده؛

≠ باخوانی مضامین سازمان‌دهنده برای دستیابی به مضامین فراگیر.

جدول ۱. مضامین پایه، سازمان‌دهنده و اصلی راهبردهای مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در تقویت امنیت داخلی و مقابله با جنگ شناختی

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
راهبردهای تقویت امنیت داخلی و مقابله با جنگ شناختی از منظر مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی)	تقویت آگاهی عمومی و سواد رسانه‌ای برای مقابله با لشکرسازی دشمن	تبلیغات دشمن از طریق لشکرسازی رسانه‌ای
		روشنگری در خصوص بهره‌گیری دشمن از احساسات جوانان
		نقش پروپاگاندا در بحران‌سازی
		سیلی ملت به چهره دشمنان
		تقیح دفاع از اغتشاشگران
		تأکید بر اطلاع‌رسانی و آگاهی عمومی
		بی‌اعتنائی ملت ایران به دشمنان
	بهره‌گیری از جهاد تبیین در تحلیل راهبردهای چندلایه دشمن	بی‌اهمیت جلوه دادن مواضع سلبریتی‌ها
		تحلیل و تفسیر نقشه‌های دشمن
		بیان راهبردهای گذشته دشمنان
		تبیین راهبرد دشمن در ایجاد یأس و ناامیدی
		تبیین هدف دشمن برای تغییر عقاید ملت
		روشنگری در خصوص برنامه‌ریزی دشمن برای آشوب
		بهره‌گیری دشمن خارجی از افراد خائن خارج‌نشین در اغتشاشات
	تقویت هوشیاری ملی، استقامت مردمی و ابتکار عمل در مقابله	بهره‌گیری دشمن از جنگ ترکیبی
		تاکید بر هشیاری ملی و ضرورت مقابله هوشیارانه
		ضرورت آگاهی و هشیاری در برابر تهدیدات آینده

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
	با تهدیدات	بیان توانمندی‌های ملی در پاسخ به تهدیدات استقامت و ایستادگی در مقابل دشمن شکست دشمن در جلب عموم مردم ابتکار عمل در دست ملت ایران تأکید بر نقش جوانان در مقابله با دروغ و تحریف نقشه‌های دشمن و محاسبات غلط در اغتشاشات ۱۴۰۱
	تقویت انسجام داخلی و خنثی‌سازی تلاش‌های دشمن در ایجاد شکاف و بی‌ثباتی	نقش عوامل داخلی در ترویج اهداف دشمن عناصر مختلف در اغتشاشات نقش مخرب خواص بیان حمایت آشکار خارجی‌ها از اغتشاشات مخالفت با ایران مستقل ایجاد شکاف و تفرقه توسط دشمن تلاش برای ایجاد بی‌ثباتی داخلی
	بهره‌گیری از ظرفیت نقش‌آفرینی زنان در جامعه	روشنگری در استفاده ابزاری از موضوع زن در اغتشاشات ۱۴۰۱ بیان نقش زنان در مقاومت و استواری فرهنگی تبیین نقش مؤثر زنان در جامعه ایران اسلامی
	هم‌افزایی نهادهای امنیتی و برخورد قاطع با تهدیدات	مسئولیت نیروهای مسلح در تأمین امنیت تقیح حملات به نیروهای مسلح وظیفه پلیس تأکید بر نقش بسیج و اقشار متعهد در مقابله با آشوب‌ها مدیریت کردن اقدامات خودسرانه لزوم برخورد قاطع با اغتشاشگران

راهبردهای مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در تقویت امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران و مقابله با جنگ شناختی

در جریان اغتشاشات ۱۴۰۱، مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با درک عمیق از تهدیدات جنگ شناختی دشمنان، راهبردهایی چندلایه و مؤثر برای حفظ امنیت داخلی و تقویت انسجام ملی اتخاذ کردند. این راهبردها نه تنها به مقابله با تهدیدات جاری پرداختند، بلکه الگویی برای مواجهه با تهدیدات مشابه در آینده ارائه دادند. در ادامه، به تحلیل این راهبردها و تأثیرات آن‌ها پرداخته می‌شود.

راهبرد اول: تقویت آگاهی عمومی و سواد رسانه‌ای برای مقابله با

لشکر سازی رسانه‌ای دشمن

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با تشخیص دقیق ابزارهای جنگ شناختی دشمن، بر اهمیت تقویت آگاهی عمومی و سواد رسانه‌ای تأکید کردند. دشمنان با استفاده از پروپاگاندا و لشکر سازی رسانه‌ای، سعی داشتند با انتشار اخبار جعلی، بزرگنمایی بحران‌ها و تکرار روایت‌های ساختگی، تصویری ناامیدکننده از وضعیت کشور در ذهن مردم ایجاد کنند. ایشان در این زمینه فرمودند: «اینجا هم مهم‌ترین بخش حرکت دشمن، مسئله‌ی تبلیغات بود» (بیانات، ۱۴۰۱/۱۰/۱۹).^۱ دشمنان با تکیه بر فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی، به‌طور ویژه جوانان را هدف قرار دادند و سعی کردند با تحریک احساسات و عواطف آنان، آنان را به دام تبلیغات مخرب خود بکشانند. مقام معظم رهبری با تأکید بر تقویت هویت دینی و ملی جوانان، آنان را به تفکر عقلانی و دوری از احساسات زودگذر فراخواندند و فرمودند: «دشمن در رسانه‌ها لشکر سازی می‌کند؛ لشکر سازی کاذب...» (بیانات، ۱۴۰۱/۸/۲۸).^۲

این رویکرد نشان‌دهنده اهمیت ارتقای سواد رسانه‌ای در جامعه است، به‌طوری که مردم بتوانند اخبار و اطلاعات را به‌درستی تحلیل کنند و در دام تبلیغات دشمن نیفتند. ایشان همچنین تأکید کردند که دشمنان با تکرار اخبار جعلی و بزرگنمایی بحران‌ها، سعی در ایجاد ناامیدی و تردید در جامعه دارند: «چرا یک قضیه‌ی خلاف واقع را، یک حادثه‌ی دروغین را، در سگوه‌های اطلاعاتی‌شان در اینترنت، هزاران بار تکرار می‌کنند...» (بیانات، ۱۴۰۱/۸/۱۱).^۳

یکی دیگر از ابزارهای دشمن در جنگ شناختی، بهره‌گیری از چهره‌های عمومی و سلبریتی‌ها برای تحریک افکار عمومی و گسترش شکاف‌های اجتماعی بود. این افراد با موضع‌گیری‌های غیرمسئولانه، سعی در تشدید بحران‌های اجتماعی داشتند. مقام معظم رهبری با بی‌اثر جلوه دادن این مواضع، فرمودند: «[در جریان اغتشاشات ۱۴۰۱] برخی چهره‌های ورزشی و

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51707>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51376>

3. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51259>

هنری... موضع‌گیری‌هایی کردند؛ به نظر بنده هیچ اهمیت ندارد؛ روی این نباید حساسیت به خرج داد» (بیانات، ۱۴۰۱/۷/۱۱).^۱

این رویکرد نشان‌دهنده اهمیت توجه به نیروهای متخصص و متعهد جامعه و عدم تأثیرپذیری از مواضع غیرمسئولانه برخی چهره‌ها است. ایشان با این راهبرد، تلاش کردند تا جامعه را از تأثیرات منفی این مواضع دور نگه دارند و تمرکز را بر روی نیروهای وفادار به نظام و ارزش‌های انقلابی قرار دهند. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر اهمیت حفظ روحیه مقاومت و همبستگی ملی تأکید کردند و با اشاره به شکست‌های مکرر دشمنان در برابر ملت ایران، فرمودند: «احمق‌ها باز هم اشتباه کردند، باز هم ملت را شناختند» (بیانات، ۱۴۰۲/۳/۱۴).^۲

این بیان، روحیه‌ای از قدرت و امید به مردم القا کرد و نشان داد که وحدت و ایستادگی ملی از مهم‌ترین عوامل خنثی‌سازی توطئه‌ها است. ایشان با تأکید بر این موضوع، تلاش کردند تا مردم را به مقاومت در برابر فشارهای دشمن تشویق کنند و انسجام ملی را تقویت نمایند.

یکی دیگر از راهبردهای کلیدی مقام معظم رهبری، اطلاع‌رسانی دقیق و شفاف بود. ایشان بر لزوم ارتقای آگاهی عمومی در برابر ابزارهای جنگ شناختی تأکید کردند و فرمودند: «اطلاع‌رسانی لازم است، تا مردم بدانند که دشمن از چه راه‌هایی و با چه سیاست‌هایی اقدام می‌کند...» (بیانات، ۱۴۰۲/۱/۱).^۳

این راهبرد نه تنها موجب افزایش هوشیاری جامعه در برابر تهدیدات دشمن شد، بلکه مسیر مقابله با تبلیغات منفی و بحران‌های روانی را هموار ساخت. اطلاع‌رسانی شفاف و دقیق، به مردم این امکان را داد تا واقعیت‌ها را به‌درستی درک کنند و در دام تبلیغات دشمن نیفتند.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با اتخاذ راهبردهایی نظیر تقویت هویت دینی و ملی، ارتقای سواد رسانه‌ای، بی‌اثر جلوه دادن مواضع چهره‌های عمومی، حفظ

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51048>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=53057>

3. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52275>

روحیه مقاومت و اطلاع‌رسانی شفاف، توانستند انسجام ملی را حفظ و امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران را در برابر تهدیدات جنگ شناختی دشمنان تقویت کنند. این راهبردها با تأکید بر آگاهی‌بخشی، اتحاد مردمی و تقویت ارزش‌های انقلابی، الگویی مؤثر برای مقابله با تهدیدات مشابه در آینده ارائه دادند.

راهبرد دوم: بهره‌گیری از جهاد تبیین در تحلیل راهبردهای چندلایه دشمن

مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) در مواجهه با جنگ شناختی دشمنان، طی اغتشاشات ۱۴۰۱، با اتخاذ راهبردی جامع بر پایه جهاد تبیین، امنیت داخلی را تقویت کرده و بر حفظ هویت اسلامی و ملی تمرکز داشتند. این رویکرد چندبعدی به مقابله با تلاش‌های دشمنان برای ایجاد بحران‌های اجتماعی، تغییر نگرش مردم و تضعیف اعتماد عمومی تمرکز داشت. دشمن با استفاده از فناوری‌های پیشرفته و ابزارهای رسانه‌ای تلاش کرد مشکلات را بزرگ‌نمایی کند و یأس و ناامیدی را در جامعه گسترش دهد. مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) با دقت به این تهدیدات، بر اهمیت آگاهی‌بخشی و مقابله فعال با این هجمه‌ها تأکید کرده و فرمودند: «نقشه‌ی دشمن نقشه‌ی جامعی بود، [اما] محاسبه‌ی دشمن محاسبه‌ی غلطی بود... چرا موفق نشد؟ چون یک پایه‌ی دیگر، یعنی محاسبه‌اش، غلط بود» (بیانات، ۱۴۰۱/۱۰/۲۲).^۱

ایشان با تکیه بر جهاد تبیین به تحلیل و تشریح نقشه‌های دشمن و ریشه‌یابی این تهدیدات پرداختند. مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) همواره بر ضرورت هوشیاری مردم و مسئولان تأکید داشتند و تصریح کردند که دشمن در جنگ شناختی از ابزارهای مختلفی مانند رسانه، فرهنگ، امنیت و اقتصاد استفاده می‌کند. ایشان فرمودند: «در جنگ ترکیبی، دشمن از رسانه استفاده می‌کند، از عامل فرهنگی استفاده می‌کند، از عامل امنیتی استفاده می‌کند، از نفوذ استفاده می‌کند، از عامل اقتصادی استفاده می‌کند» (بیانات، ۱۴۰۲/۱/۱).^۲

یکی از اصول کلیدی در این راهبرد، تقویت امنیت داخلی بود که با هماهنگی نهادهای امنیتی و انتظامی و استفاده از ظرفیت‌های مردمی به انجام

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51746>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52275>

رسید. مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با تأکید بر لزوم برنامه‌ریزی دقیق، بیان داشتند: «دشمن با نقشه و برنامه وارد این کار شده، ما هم باید با برنامه و نقشه وارد بشویم؛ کارهای بی‌قاعده و بدون برنامه نباید انجام بگیرد» (بیانات، ۱۴۰۲/۱/۱۵).^۱

در این زمینه، دشمنان تلاش کردند با استفاده از پروپاگاندا و رسانه‌های خود، بحران‌های اجتماعی و اقتصادی را بزرگ‌نمایی کرده و اعتماد عمومی به نظام را تضعیف کنند. مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با شناسایی دقیق این نقشه‌ها، مردم را به آگاهی و بی‌تفاوتی به تبلیغات منفی ترغیب کردند و فرمودند: «چرا یک قضیه‌ی خلاف واقع را، یک حادثه‌ی دروغین را، در سگوهای اطلاعاتی‌شان در اینترنت، هزاران بار تکرار می‌کنند...» (بیانات، ۱۴۰۱/۸/۱۱).^۲

تقویت هویت اسلامی و ملی یکی دیگر از محورهای اساسی این راهبرد بود. دشمنان با تضعیف ارزش‌های دینی و ملی، سعی کردند جامعه را دچار سردرگمی کنند و نسل جوان را از آرمان‌های انقلاب اسلامی دور کنند. مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با تکیه بر اصول انقلاب و فرهنگ دینی، جوانان را به تقویت ارتباط با هویت اسلامی و ملی دعوت کرده و فرمودند: «برنامه دشمنان این است که بلکه بتوانند ملت ایران را با خودشان همراه کنند، کاری کنند که ملت ایران عقیده‌اش بشود عقیده‌ی سران انگلیس و آمریکا...» (بیانات، ۱۴۰۱/۸/۱۱).^۳

مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با ایجاد فضای امید و تقویت اعتماد عمومی، توانستند تأثیرات جنگ شناختی دشمن را خنثی کنند. ایشان با تأکید بر توانایی‌های داخلی و پتانسیل‌های ملی، به مردم یادآوری کردند که مشکلات گذرا هستند و ملت ایران با اتکا به ظرفیت‌های خود می‌تواند از بحران‌ها عبور کند. این پیام‌ها نقش مؤثری در کاهش یأس و ناامیدی در جامعه ایفا کردند و به حفظ وحدت ملی کمک شایانی نمودند. در مجموع، راهبرد مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در مقابلۀ با جنگ شناختی دشمن، با محوریت جهاد تبیین،

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52389>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51259>

3. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51259>

تقویت امنیت داخلی، هویت اسلامی و ملی و ایجاد فضای امید، الگویی مؤثر و موفق برای مدیریت تهدیدات داخلی و خارجی ارائه داد. این رویکرد با تکیه بر آگاهی‌بخشی، انسجام ملی و تقویت نهادهای امنیتی، توانست جامعه ایران را در برابر تهدیدات جنگ شناختی دشمنان مقاوم سازد.

راهبرد سوم: تقویت هوشیاری ملی، استقامت مردمی و داشتن ابتکار عمل در مقابله با تهدیدات

مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در مواجهه با تهدیدات دشمنان طی اغتشاشات ۱۴۰۱، راهبردی جامع و دقیق برای مقابله با جنگ شناختی طراحی و اجرایی کردند که بر تقویت هوشیاری ملی، استقامت مردمی، تثبیت امنیت داخلی و حفظ هویت دینی و ملی استوار بود. این راهبردها با هدف خنثی‌سازی جنگ روانی دشمنان و تقویت انسجام اجتماعی در برابر حمله‌های چندلایه دشمن تدوین شدند.

۱. هوشیاری ملی و آگاهی‌بخشی: ایشان با درک عمیق از پیچیدگی‌های جنگ شناختی و ابزارهای رسانه‌ای دشمن، مردم را به هوشیاری در برابر عملیات روانی و تبلیغات سوء فراخواندند. معظم‌له تأکید داشتند که تحلیل صحیح و آگاهانه، نقش کلیدی در مقابله با حربه‌های دشمن ایفا می‌کند. همچنین، مردم را به دریافت اطلاعات از منابع معتبر و اجتناب از افتادن در دام تبلیغات دشمن دعوت کردند. بر این اساس، ایجاد بینش صحیح و جلوگیری از گمراهی افکار عمومی از جمله محورهای اساسی این راهبرد بود.

۲. تقویت روحیه مقاومت و استقامت مردمی: یکی از ارکان اصلی مقابله با تهدیدات دشمن، ایجاد روحیه امید و تقویت اعتماد عمومی در جامعه بود. مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در بیانات خود، به اهمیت استقامت و روحیه مقاومتی کشور در برابر فشارهای دشمن اشاره کردند. ایشان با تأکید بر تجربه‌های موفق گذشته، مردم را به امیدواری نسبت به آینده کشور دعوت نمودند و فرمودند: «ابتکار دست ملت ایران است؛ خدا را

شکر و بحمدالله...» (بیانات، ۱۴۰۱/۷/۲۰).^۱ این تأکید نه تنها نقش مردم را در تصمیم‌گیری‌ها و آینده‌سازی برجسته‌تر می‌کند، بلکه باعث تقویت روحیه همبستگی، افزایش اعتماد عمومی و توان ملی در برابر تهدیدات می‌شود.

۳. امنیت داخلی و هماهنگی نهادی: تثبیت امنیت داخلی یکی دیگر از محورهای کلیدی این راهبرد بود. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با هشدار نسبت به تلاش دشمن برای سوءاستفاده از بحران‌ها و اغتشاشات، بر اهمیت هماهنگی میان نهادهای امنیتی و انتظامی و ضرورت مشارکت مردم در تضمین امنیت عمومی تأکید کردند.

ایشان با تأکید بر برنامه‌ریزی دقیق و تمرکز بر مدیریت یکپارچه، بیان داشتند: «دشمن با نقشه و برنامه وارد این کار شده، ما هم باید با برنامه و نقشه وارد بشویم؛ کارهای بی‌قاعده و بدون برنامه نباید انجام بگیرد» (بیانات، ۱۴۰۲/۱/۱۵). این تأکید بر لزوم همبستگی ملی و جلوگیری از تفرقه‌افکنی، نشان‌دهنده اهمیت اقدام هماهنگ در حفظ نظم و ثبات کشور است.

۴. حفظ هویت دینی و ملی: در مسیر مقابله با تهدیدات جنگ شناختی، حفظ و تقویت هویت دینی و ملی جایگاهی ویژه یافت. دشمنان، با هدف تضعیف ارزش‌های اسلامی و ملی، تلاش کرده‌اند جامعه به‌ویژه نسل جوان را از اصول و ارکان هویتی کشور دور کنند. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با اشاره به این برنامه‌ها فرمودند: «برنامه دشمنان این است که بلکه بتوانند ملت ایران را با خودشان همراه کنند، کاری کنند که ملت ایران عقیده‌اش بشود عقیده‌ی سران انگلیس و آمریکا...» (بیانات، ۱۴۰۱/۸/۱۱).^۲

از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، هویت اسلامی و ملی یکی از بنیان‌های کلیدی مقاومت در برابر جنگ شناختی دشمنان است. بر همین

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51139>

2. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51259>

اساس، ایشان بر ضرورت تقویت این دو محور، به‌ویژه در میان جوانان، تأکید ویژه داشتند.

۵. ابلاغ پیام‌های امید و اعتماد به ظرفیت‌های داخلی: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، با تکیه بر توانمندی‌های داخلی و پتانسیل‌های بی‌نظیر کشور، مردم را به یادآوری این نکته فراخواندند که مشکلات جاری گذرا هستند. ایشان تأکید کردند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های ملی، می‌توان از بحران‌ها عبور کرد و مسیر پیشرفت کشور را هموار ساخت. این پیام‌های امیدبخش به کاهش یأس و ناامیدی در جامعه کمک کرده و به تقویت انسجام ملی انجامید.

۶. درک عمیق از جنگ ترکیبی دشمن: ایشان با شناخت دقیق از تهدیدات و ابعاد جنگ ترکیبی، ابزارهای رسانه‌ای، فرهنگی، امنیتی و اقتصادی دشمن را تبیین کرده و فرمودند: «در جنگ ترکیبی، دشمن از رسانه استفاده می‌کند، از عامل فرهنگی استفاده می‌کند، از عامل امنیتی استفاده می‌کند، از نفوذ استفاده می‌کند، از عامل اقتصادی استفاده می‌کند» (بیانات، ۱۴۰۲/۱/۱)^۱. این هشدارها، ضرورت مقابله چندلایه و هوشمندانه در برابر تهدیدات ترکیبی دشمن را نمایان می‌سازد. راهبرد مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مقابله با تهدیدات دشمنان، الگویی جامع، مؤثر و موفق برای مدیریت بحران‌های داخلی و خنثی‌سازی جنگ شناختی بوده است. تقویت هوشیاری ملی، ایجاد روحیه استقامت مردمی، حفظ امنیت داخلی و تقویت هویت اسلامی و ملی از جمله محورهای کلیدی این رویکرد بودند که علاوه بر حفظ وحدت و انسجام جامعه، مسیر پیشرفت کشور را در برابر تهدیدهای داخلی و خارجی هموار ساختند. این راهبرد با تأکید بر امید، آگاهی و ابتکار عمل، نشان می‌دهد که ملت ایران، همچنان توانایی تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها را دارد و دشمنان نمی‌توانند از شکاف‌های محدود برای تحقق اهداف خود بهره ببرند.

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52275>

راهبرد چهارم: تقویت انسجام داخلی و خنثی‌سازی تلاش‌های دشمن در ایجاد شکاف و بی‌ثباتی

مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در مواجهه با جنگ شناختی دشمنان در اغتشاشات ۱۴۰۱، راهبردهایی جامع برای مقابله با تهدیدات پیچیده و چندلایه دشمن طراحی و اجرا کردند که بر ارتقای هوشیاری ملی، تقویت وحدت اجتماعی و تقویت امنیت داخلی تمرکز داشت. این راهبردها به‌ویژه در برابر تلاش‌های دشمنان برای ایجاد بحران، بی‌ثباتی و شکاف در جامعه ایران مؤثر واقع شدند.

۱. تحلیل دقیق نقشه‌های دشمن: دشمنان جمهوری اسلامی ایران در این مقطع، نقشه‌های گسترده‌ای برای ایجاد بحران و بی‌ثباتی طراحی کرده بودند. این نقشه‌ها شامل بهره‌گیری از رسانه‌ها، عملیات روانی و ایجاد اختلافات اجتماعی بودند. مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با درک دقیق از استراتژی‌های دشمن، در سخنان خود به اشتباهات محاسباتی دشمن اشاره کردند و فرمودند: «نقشه‌ی دشمن نقشه‌ی جامعی بود، [اما] محاسبه‌ی دشمن محاسبه‌ی غلطی بود» (بیانات، ۱۴۰۱/۱۱/۲۶)^۱. این سخنان نه‌تنها نشان‌دهنده درک عمیق مقام معظم رهبری از تهدیدات دشمنان است، بلکه تأکید بر قدرت ایران در خنثی‌سازی این تهدیدات و مقابله با نقشه‌های پیچیده دشمن دارد.

۲. ارتقای هوشیاری عمومی و آگاهی‌بخشی: یکی از محورهای کلیدی این راهبرد، تقویت هوشیاری عمومی و آگاهی‌بخشی به مردم در مورد توطئه‌های دشمن بود. مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) بر لزوم آگاهی‌بخشی و تحلیل دقیق اطلاعات تأکید داشتند. ایشان به‌ویژه بر این نکته تأکید کردند که برخی از عوامل داخلی با انتشار تحلیل‌های غلط و استدلال‌های سست، به تقویت اهداف دشمن کمک کرده‌اند. ایشان فرمودند: «در داخل هم کسانی با تحلیل‌های غلط، با استدلال‌های سست، همین را در روزنامه‌ها، در فضای مجازی، در اظهارات، در گفته‌ها،

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51999>

تکرار کردند...» (بیانات، ۱۴۰۱/۱۱/۲۶). این بیانات نشان‌دهنده اهمیت دقت در تحلیل اطلاعات و پرهیز از انتشار تحلیل‌های نادرست است که می‌تواند بحران‌های اجتماعی را تشدید کند.

۳. تقویت وحدت اجتماعی و انسجام ملی: یکی دیگر از ارکان این راهبرد، تقویت وحدت اجتماعی و انسجام ملی بود. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با اشاره به نقش برخی خواص در بحران‌ها، از آنان خواستند که به‌جای گسترش تردید و ناامیدی، در تقویت وحدت ملی بکوشند. ایشان همیشه تأکید داشته‌اند که خواص باید با حمایت از اصول انقلاب و نظام، به کاهش تنش‌ها و اختلافات کمک کنند و هرگونه سکوت یا حمایت غیرمستقیم از اغتشاشات می‌تواند دشمنان را جسورتر کرده و به بی‌ثباتی بیشتر دامن بزند. این تأکیدات، بر ضرورت نقش فعال خواص در حفظ همبستگی ملی و تضعیف هرگونه تفرقه‌افکنی در جامعه تأکید دارند.

۴. تقویت امنیت داخلی و جلوگیری از شکاف اجتماعی: یکی از مهم‌ترین ارکان این راهبرد، تقویت امنیت داخلی به‌ویژه در برابر تلاش‌های دشمنان برای ایجاد شکاف و تفرقه در جامعه بود. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با هشدار نسبت به این تلاش‌ها، بر ضرورت حفظ آرامش و ثبات در کشور تأکید کردند. ایشان بر این باور بودند که تنها از طریق حفظ امنیت داخلی می‌توان کشور را در برابر تهدیدات خارجی و داخلی مقاوم ساخت. ایشان فرمودند: «دشمن با نقشه و برنامه وارد این کار شده، ما هم باید با برنامه و نقشه وارد بشویم؛ کارهای بی‌قاعده و بدون برنامه نباید انجام بگیرد» (بیانات، ۱۴۰۲/۱/۱).^۱ همچنین، مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر لزوم هماهنگی نهادهای امنیتی و مشارکت مردم در تأمین امنیت کشور تأکید داشتند. ایشان از مسئولان خواستند که در راستای حفظ نظم و آرامش در جامعه، اقدامات موثری را به عمل آورند و مردم را از افتادن در دام جنگ روانی دشمنان بازدارند.

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52275>

۵. نقش مردم در مقابله با جنگ شناختی: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

همواره بر نقش مردم در موفقیت کشور در برابر تهدیدات تأکید داشته‌اند. ایشان به این نکته اشاره کردند که ایران با استفاده از توان داخلی و همبستگی ملی، می‌تواند تهدیدات دشمن را خنثی کند. همچنین، ابتکار عمل در این راستا به مردم واگذار شده و ایشان فرمودند: «ابتکار دست ملت ایران است» (بیانات، ۱۴۰۱/۷/۲۰).^۱ این دیدگاه، بر اهمیت نقش فعال مردم در تصمیم‌گیری‌ها و مقابله با تهدیدات تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که ایران می‌تواند تهدیدات را به فرصت‌های جدید برای تقویت وحدت و پیشرفت تبدیل کند.

راهبرد مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مقابله با جنگ شناختی دشمنان در سال ۱۴۰۱، با تأکید بر تقویت هوشیاری عمومی، ایجاد وحدت اجتماعی، تقویت امنیت داخلی و حفظ انسجام ملی توانست تهدیدات پیچیده دشمن را به‌طور مؤثر مدیریت کند. این راهبرد، نه‌تنها موجب جلوگیری از ایجاد بحران و بی‌ثباتی در جامعه شد، بلکه امنیت داخلی را تقویت کرده و موجب کاهش شکاف‌ها و تفرقه‌های اجتماعی گشت. با این رویکرد، ملت ایران توانست تهدیدات را به فرصت‌های جدید برای توسعه و همبستگی تبدیل کند و به عنوان الگویی برای دیگر کشورهای منطقه عمل کند.

راهبرد پنجم: بهره‌گیری از ظرفیت نقش‌آفرینی زنان در جامعه

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تحلیل اغتشاشات ۱۴۰۱، همواره بر اهمیت حضور و نقش‌آفرینی زنان در جامعه اسلامی تأکید داشتند و این نقش را به‌عنوان یکی از ارکان اصلی مقاومت فرهنگی و اجتماعی معرفی کردند. ایشان به‌ویژه در زمینه جنگ شناختی و تهدیدات فرهنگی، تأثیر بسیار عمیق و حیاتی حضور زنان را در حفظ هویت ملی و دینی کشور مورد تأکید قرار دادند.

۱. نقش زنان در مقاومت فرهنگی: در طول تاریخ معاصر ایران، زنان همواره نقشی برجسته در تحولات اجتماعی و فرهنگی ایفا کرده‌اند. مقام معظم رهبری در شرایط مختلف، به‌ویژه در بحران‌های اجتماعی مانند

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51139>

اغتشاشات ۱۴۰۱، بر این نکته تأکید کردند که یکی از ابزارهای اصلی دشمنان برای ایجاد بحران‌های اجتماعی و فرهنگی، سوءاستفاده از موضوع زن است. دشمنان به‌ویژه در این سال‌ها تلاش کردند با تبلیغات وسیع، حجاب را به‌عنوان نماد اصلی مقاومت دینی و فرهنگی به چالش کشیده و آن را هدف قرار دهند. در این میان، زنان ایران اسلامی با حضور آگاهانه و هوشمندانه خود، نقش بسیار مؤثری در مقابله با این تهدیدات ایفا کردند.

۲. حضور فعال زنان در مقابله با هجمه‌های فرهنگی: یکی از جملات مهم مقام معظم رهبری در این زمینه، اشاره به ایستادگی زنان در برابر تلاش‌های دشمن برای زیر سوال بردن حجاب بود: «در این قضایای [اغتشاشات سال ۱۴۰۱]، علیه حجاب خیلی کار شد؛ چه کسی ایستادگی کرد در مقابل این تلاش‌ها و فراخوان‌ها؟ خود زن‌ها؛ زن‌ها ایستادگی کردند...» (بیانات، ۱۴۰۱/۱۰/۱۴)^۱. این سخنان نشان‌دهنده نقش زنان به‌عنوان مدافعان اصلی هویت دینی و فرهنگی جامعه است. در این بحران، زنان با قدرت و اراده‌ای مثال‌زدنی، در برابر فشارها و فراخوان‌های دشمن برای شکستن ارزش‌های اسلامی ایستادگی کردند و در واقع نشان دادند که آنان نه تنها به‌عنوان حافظان هویت دینی خود، بلکه به‌عنوان نیروهای مؤثر در تحولات اجتماعی و سیاسی نیز حضور دارند.

۳. ظرفیت نقش‌آفرینی زنان در امنیت داخلی: مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) با تحلیل نقشه‌های دشمن و توجه به نقش کلیدی زنان در جامعه، به‌ویژه در مقابله با جنگ شناختی، بر لزوم بهره‌گیری از این ظرفیت عظیم تأکید کردند. دشمنان با هدف ایجاد بحران‌های اجتماعی و فرهنگی، موضوع زن را به‌عنوان یک ابزار برای تضعیف ارکان جامعه قرار داده بودند. در همین راستا، مقام معظم رهبری بیان کردند: «این‌ها [اغتشاشگران] مسئله‌ی زن را بهانه کردند، هیاو راه انداختند؛ پشت قضیه هم دستگاه‌های جاسوسی دشمن‌ها بودند...» (بیانات،

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51655>

۱۴۰۲/۱/۱).^۱ این تأکید بر این نکته است که استفاده از موضوع زنان در قالب جنگ شناختی و جنگ رسانه‌ای، از سوی دشمنان به‌عنوان ابزاری برای ایجاد تفرقه و بی‌ثباتی در جامعه طراحی شده بود. در پاسخ به این تهدید، زنان ایرانی با مشارکت فعال خود در عرصه‌های مختلف، به‌ویژه در دفاع از حجاب و خودباوری فرهنگی، توانستند نقش مهمی در تقویت انسجام ملی و امنیت داخلی ایفا کنند.

۴. نقش‌آفرینی زنان در بسیج اجتماعی و مقاومت ملی: مقام معظم رهبری همواره به این نکته اشاره کرده‌اند که زنان ایرانی در مقاطع حساس تاریخی و اجتماعی، همواره به‌عنوان پیشران‌های اجتماعی و فرهنگی، نقش‌آفرینی‌های بی‌نظیری داشته‌اند. ایشان با تأکید بر این که زن‌ها نقش بسزایی در بسیج اجتماعی دارند، به اهمیت مشارکت اجتماعی و حضور فعال زنان در دفاع از ارزش‌های انقلاب اشاره کردند. زنان ایرانی در اغتشاشات ۱۴۰۱، با ایستادگی در برابر تهاجمات دشمن و با حضور در عرصه‌های مختلف اجتماعی، توانستند همبستگی ملی را تقویت کرده و به الگویی برای سایر جوامع تبدیل شوند.

۵. تأکید بر نقش زنان در حفظ هویت دینی و ملی: مقام معظم رهبری تأکید دارند که زنان، به‌ویژه در ایران اسلامی، تنها به‌عنوان نقش‌آفرینان اجتماعی و فرهنگی شناخته نمی‌شوند، بلکه آنان به‌عنوان مدافعان اصلی هویت دینی و فرهنگی کشور نیز محسوب می‌شوند. نقش زنان در حفظ و گسترش معنویت و آرمان‌های اسلامی در سطح جامعه، به‌ویژه در برابر تهاجمات فرهنگی دشمن، یکی از ارکان اساسی مقاومت فرهنگی ایران اسلامی است.

راهبرد مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در بهره‌گیری از ظرفیت‌های زنان برای مقابله با تهدیدات جنگ شناختی دشمن، یک رویکرد همه‌جانبه است که تأکید دارد بر استفاده از نقش‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی زنان در تقویت امنیت داخلی و هویت ملی کشور. این راهبرد نه‌تنها تهدیدات دشمن را به‌طور مؤثری

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52275>

خنثی کرد، بلکه به الگویی موفق برای مشارکت زنان در عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی ایران تبدیل شد و توانست به تقویت همبستگی و انسجام ملی کمک کند.

راهبرد ششم: هم‌افزایی نهادهای امنیتی و برخورد قاطع با تهدیدات

مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در تحلیل اغتشاشات ۱۴۰۱، بر اهمیت هماهنگی و همکاری میان نهادهای مختلف امنیتی کشور برای حفظ امنیت داخلی و مقابله با تهدیدات تأکید ویژه‌ای داشتند. ایشان با اشاره به ضرورت آمادگی کامل نیروهای مسلح و نهادهای امنیتی در برابر تهدیدات داخلی و خارجی، هم‌افزایی میان این نهادها را یک عامل کلیدی در موفقیت مقابله با بحران‌ها دانستند.

۱. تقویت هم‌افزایی نهادهای امنیتی: مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) همواره تأکید داشته‌اند که حفظ امنیت داخلی کشور تنها از طریق همکاری و هماهنگی میان نهادهای مختلف ممکن است. ایشان بر لزوم آمادگی نیروهای امنیتی و مسلح برای مقابله با تهدیدات داخلی و خارجی تأکید کرده‌اند. این هم‌افزایی میان نهادهای مختلف، به‌ویژه نیروهای مسلح، پلیس، اطلاعات و سایر ارگان‌ها، می‌تواند به انسجام و هماهنگی بیشتر در مقابله با بحران‌ها کمک کند.

۲. برخورد قاطع با تهدیدات داخلی و خارجی: یکی از اصول اصلی راهبرد مقام معظم رهبری در این مقطع، برخورد قاطع و قانونی با تهدیدات داخلی و خارجی است. ایشان بر لزوم مجازات دقیق و سریع عوامل اغتشاشات تأکید کردند و فرمودند: «هر اغتشاشگری، هر تروریستی، باید مجازات بشود» (بیانات، ۱۴۰۱/۹/۵)^۱. این سخنان نشان‌دهنده لزوم برخورد جدی و بدون اغماض با هرگونه تهدید و بی‌نظمی است. مقام معظم رهبری تأکید کردند که هرگونه تساهل در برابر تهدیدات می‌تواند امنیت کشور را به خطر بیندازد و تهدیدات را گسترده‌تر کند.

۳. اهمیت تدابیر پیشگیرانه: مقام معظم رهبری همچنین بر اهمیت اتخاذ تدابیر پیشگیرانه برای مقابله با تهدیدات تأکید داشتند. ایشان خواستار

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=51418>

تدوین برنامه‌های دقیق و هماهنگ برای پیشگیری از وقوع بحران‌ها و مقابله با تهدیدات به‌ویژه در زمینه جنگ شناختی شدند. این راهبرد باعث افزایش آمادگی کشور در برابر هرگونه بحران و تهدید شده و به حفظ ثبات داخلی کشور کمک می‌کند.

راهبرد مقام معظم رهبری در تقویت هم‌افزایی نهادهای امنیتی و برخورد قاطعانه با تهدیدات، موجب ایجاد ثبات و امنیت در کشور شد. این رویکرد با تأکید بر هماهنگی میان نهادهای مختلف امنیتی و اقدامات قاطعانه در برابر تهدیدات داخلی و خارجی، به یک الگوی موفق برای مدیریت بحران و مقابله با جنگ شناختی تبدیل شد.

نمودار ۳. راهبردهای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تقویت امنیت داخلی و مقابله با جنگ شناختی

بحث و نتیجه‌گیری

اغتشاشات ۱۴۰۱ یکی از پیچیده‌ترین بحران‌ها در تاریخ جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌رود که دشمنان کشور با بهره‌گیری از ابزارهای مدرن رسانه‌ای، عملیات روانی و فضای مجازی، تلاش کردند تا وضعیت اجتماعی و سیاسی کشور را تحت تأثیر قرار دهند و بحران‌هایی جدی را ایجاد کنند. در این بحران، دشمنان ایران از ترفندهای پیچیده‌ای استفاده کردند که در بستر نظریات شناختی-رفتاری و جنگ فرهنگی قابل تحلیل است. در این میان، مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) با درک دقیق نقشه‌های دشمن و اتخاذ راهبردهای جامع و چندلایه، توانستند این بحران را به‌طور مؤثر مدیریت کرده و امنیت داخلی کشور را تقویت کنند.

۱. نظریه شناختی-رفتاری و تأثیر بر افکار عمومی: نظریه شناختی-رفتاری به این امر اشاره دارد که تغییر رفتار انسان‌ها از طریق تغییر در افکار و باورهای آنان صورت می‌گیرد. دشمنان با بهره‌گیری از ابزارهای رسانه‌ای و فضای مجازی، به‌ویژه از طریق انتشار اخبار جعلی و پروپاگاندا، تلاش کردند تا نگرش و رفتار مردم را تغییر دهند. با استفاده از این شیوه‌ها، هدف آنان ایجاد شک و تردید در ذهن مردم نسبت به حکومت، تشویش و گمراهی آن‌ها از حقایق و ایجاد بحران اجتماعی و سیاسی بود.

مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) به‌درستی بر لزوم هوشیاری ملی و سواد رسانه‌ای تأکید کردند. ایشان مردم را به هوشیاری در برابر اخبار نادرست و اطلاعات تحریف‌شده فراخواندند و به اهمیت استفاده از منابع خبری معتبر برای تحلیل و ارزیابی اطلاعات اشاره کردند. این رویکرد، از جمله ابزارهای مؤثر در مقابله با پروپاگاندا و دشمن بود و مردم را از تأثیرگذاری جنگ شناختی دشمن مصون نگه داشت.

۲. نظریه جنگ فرهنگی و تهدیدات هویتی: نظریه جنگ فرهنگی بیان می‌کند که دشمنان می‌توانند از طریق دستکاری و تغییر هویت فرهنگی و اجتماعی جوامع، اهداف خود را پیش ببرند. در اغتشاشات ۱۴۰۱، دشمنان با هدف تضعیف هویت ملی و دینی ایران، تلاش کردند تا از

ابزارهای رسانه‌ای و فرهنگی برای ایجاد تردید در باورهای دینی و ملی استفاده کنند. هدف این اقدامات، سست کردن باورهای مردم به اصول انقلاب اسلامی و هویت ملی ایران بود.

مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در واکنش به این تهدیدات، تأکید زیادی بر تقویت هویت دینی و ملی داشتند. ایشان ضمن اشاره به اهمیت نسل جوان در حفظ این هویت، به‌ویژه بر نقش جوانان و زنان در مقابله با هجمه‌های فرهنگی دشمن تأکید کردند. در این راستا، تأکید ایشان بر فرهنگ اسلامی و انقلابی به‌عنوان اساس مقابله با جنگ شناختی دشمن، نقش حیاتی داشت. این رویکرد نه تنها موجب تقویت انسجام ملی و دینی شد، بلکه به نسل جوان در برابر هجمه‌های فرهنگی دشمن قدرت مقاومت و ایستادگی بخشید.

۳. تحریف واقعیت و جنگ رسانه‌ای: یکی از روش‌های رایج در جنگ شناختی، تحریف واقعیت است که به‌وسیله انتشار اطلاعات غلط، شایعات و داستان‌های ساختگی صورت می‌گیرد. هدف اصلی دشمنان، تغییر در واقعیت‌ها و شکل‌دهی به تصورات نادرست است که می‌تواند موجب کاهش اعتماد عمومی به حکومت و تشدید بحران اجتماعی شود.

مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) در واکنش به این تحریفات، بر جهاد تبیین و روشن‌گری تأکید کردند. ایشان با تحلیل دقیق نقشه‌های دشمن و تبیین اهداف و رویکردهای آنان برای مردم، توانستند آگاهی عمومی را افزایش دهند و عملاً نقشه‌های دشمن را آشکار کنند. این اقدامات موجب شد که مردم نه تنها در برابر شایعات و تحریفات مقاومت کنند، بلکه از تأثیرگذاری این تحریفات بر افکار عمومی کاسته شود.

۴. ارتقای سواد رسانه‌ای و هوشیاری عمومی: در شرایطی که دشمن با استفاده از پروپاگاندا، انتشار اخبار جعلی و برجسته‌سازی مشکلات اجتماعی و اقتصادی در تلاش برای ایجاد ناامیدی و یأس در جامعه بود، مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی) با درک صحیح از وضعیت، به ارتقای آگاهی عمومی و سواد رسانه‌ای مردم پرداختند. ایشان با تأکید بر تحلیل

درست اطلاعات و استفاده از منابع خبری معتبر، مردم را نسبت به دام‌های رسانه‌ای دشمن هوشیار ساختند.

این راهبرد نه تنها موجب تقویت روحیه مردم در مواجهه با تبلیغات منفی دشمن شد، بلکه توانست از تأثیرات منفی جنگ شناختی در جامعه بکاهد و افراد را از آسیب‌های اطلاعات غلط مصون نگه دارد.

۵. نقش زنان در مقابله با تهدیدات فرهنگی و اجتماعی: یکی از نکات برجسته در تحلیل راهبردهای مقام معظم رهبری، نقش زنان در مقابله با تهدیدات فرهنگی و اجتماعی است. مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) با تأکید بر نقش زنان در حفظ هویت دینی و مقاومت فرهنگی، توانستند از ظرفیت عظیم آنان در مقابله با جنگ شناختی و تهدیدات فرهنگی بهره‌برداری کنند. زنان به عنوان مدافعان اصلی هویت ملی، نه تنها در مقاومت فرهنگی، بلکه در تقویت همبستگی اجتماعی نیز نقش بی‌بدیل ایفا کردند.

۶. هم‌افزایی نهادهای امنیتی و برخورد قاطعانه با تهدیدات: از دیگر راهبردهای مهم مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) در مواجهه با این بحران، هم‌افزایی نهادهای امنیتی و برخورد قاطعانه با تهدیدات داخلی و خارجی بود. ایشان تأکید کردند که برای حفظ امنیت داخلی، باید هماهنگی کاملی میان نهادهای مختلف امنیتی برقرار شود. همچنین، تأکید بر برخورد قاطع و قانونی با اغتشاشگران و تهدیدات، باعث شد که آرامش و نظم اجتماعی به سرعت بازگردد. این برخورد قاطع با تهدیدات به‌ویژه در شرایط بحرانی، نقش کلیدی در کاهش بحران و بازگرداندن ثبات به کشور ایفا کرد.

۷. ایجاد امید و تقویت اعتماد عمومی: ایجاد امید و تقویت اعتماد عمومی: ایجاد امید و تقویت اعتماد عمومی یکی از محوری‌ترین اهداف مقام معظم رهبری ^(مدظله‌العالی) در مقابله با جنگ شناختی بود. ایشان با ارائه پیام‌های امیدبخش و تأکید بر ظرفیت‌های داخلی، توانستند از گسترش یأس و ناامیدی در جامعه

جلوگیری کنند. این پیام‌ها که بر آینده‌ای روشن و توانمندی‌های داخلی تأکید داشتند، موجب تقویت روحیه مقاومت و ایستادگی در مردم شد. راهبردهای مقام معظم رهبری در مواجهه با اغتشاشات ۱۴۰۱ نشان‌دهنده توانمندی و استراتژی‌های مؤثر در مقابله با پیچیده‌ترین تهدیدات جنگ شناختی است. این راهبردها که شامل ارتقای هوشیاری عمومی، تقویت هویت دینی و ملی، مشارکت زنان، تقویت هم‌افزایی نهادهای امنیتی و برخورد قاطع با تهدیدات بودند، به‌طور مؤثر توانستند کشور را از این بحران عبور دهند و امنیت داخلی را حفظ کنند. این تجربیات و تحلیل‌ها نه تنها به‌عنوان الگویی موفق برای مدیریت بحران‌های مشابه در آینده به‌شمار می‌روند، بلکه نشان‌دهنده درک دقیق مقام معظم رهبری از پیچیدگی‌های جنگ شناختی و توانمندی ملت ایران در مواجهه با تهدیدات خارجی است.

پیشنهادهای

با توجه به بحران‌های پیچیده‌ای که در سال‌های اخیر با آن مواجه بوده‌ایم، مقابله با جنگ شناختی و تهدیدات مرتبط با آن نیازمند راهبردهای هوشمندانه و چندلایه است. در این راستا، پیشنهادهای ارائه‌شده در پیام شما به‌طور مستقیم با توانمندسازی جامعه برای مقابله با این نوع تهدیدات مرتبط است. این پیشنهادهای به‌ویژه در راستای فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در تقویت آگاهی عمومی و سواد رسانه‌ای هستند که می‌توانند به‌عنوان محورهای کلیدی در برنامه‌ریزی‌های آینده قرار گیرند.

۱. **افزایش سواد رسانه‌ای و آگاهی عمومی:** در دنیای امروز، جلب توجه مخاطبان به اخبار و اطلاعات نادرست به‌ویژه از طریق فضای مجازی، امری کاملاً رایج است. در این فضا، سواد رسانه‌ای نقش بسیار حیاتی در حفاظت از افکار عمومی و کاهش تأثیرات جنگ شناختی دارد. سواد رسانه‌ای به توانایی درک، تجزیه و تحلیل و ارزیابی اطلاعات رسانه‌ای و تفکیک اخبار صحیح از نادرست اشاره دارد.

پیشنهاد اجرایی

- آموزش سواد رسانه‌ای باید از سطح مدارس تا نهادهای عمومی گسترش یابد. طراحی دوره‌های آموزشی به‌ویژه برای نسل جوان و نوجوان می‌تواند به عنوان یک پایه محکم برای مقابله با حملات رسانه‌ای دشمن عمل کند.
- مشارکت رسانه‌ها و نهادهای دولتی در انتشار برنامه‌های آگاهی‌بخش در خصوص نحوه شناسایی اخبار جعلی و تحلیل صحیح منابع خبری.
- تقویت رسانه‌های داخلی و حمایت از تولید محتوای بومی، که بتواند در مقابل هجوم رسانه‌های غربی و معاند ایستادگی کند.

۲. اجرای طرح‌های جهاد تبیین در میان اقشار مختلف جامعه: یکی از مهم‌ترین روش‌ها برای مقابله با جنگ شناختی، تبیین حقیقت و روشنگری در برابر اطلاعات تحریف‌شده است. جهاد تبیین، همان‌طور که مقام معظم رهبری اشاره کردند، روشی کارآمد برای مقابله با تحریف واقعیت‌ها و اثبات حقایق در برابر اخبار جعلی و پروپاگاندای دشمن است.

پیشنهاد اجرایی

- برگزاری کارگاه‌های جهاد تبیین برای آگاه‌سازی اقشار مختلف جامعه، به‌ویژه نسل جوان و نخبگان دانشگاهی، در مورد اهداف و روش‌های جنگ شناختی دشمن.
- مشارکت سازمان‌های مذهبی، فرهنگی و دانشگاهی در ایجاد محتوایی که واقعیات را به‌طور واضح تبیین کنند و مانع از تاثیرپذیری افراد از اطلاعات نادرست شوند.
- راه‌اندازی کمپین‌های رسانه‌ای در فضای مجازی برای اطلاع‌رسانی درست به مردم، به‌ویژه از طریق شبکه‌های اجتماعی که دشمن از آن برای پخش اخبار جعلی استفاده می‌کند.

۳. تقویت هم‌افزایی میان نهادهای امنیتی و اجتماعی: یکی از نقاط ضعف که ممکن است در مواجهه با جنگ شناختی و بحران‌های اجتماعی و امنیتی بروز کند، فقدان هماهنگی و همکاری مؤثر بین نهادهای مختلف

است. این موضوع به‌ویژه در بحران‌های سیاسی و اجتماعی مانند اغتشاشات ۱۴۰۱ نمود پیدا کرده است. نهادهای امنیتی باید در تعامل با سایر نهادها و نخبگان جامعه به هماهنگی برسند.

پیشنهاد اجرایی

- ایجاد کمیته‌های مشترک بین نهادهای امنیتی، اجتماعی و فرهنگی برای مدیریت بحران‌ها و مقابله با تحریف‌های رسانه‌ای.
 - استفاده از ظرفیت نهادهای مدنی و تشکل‌های مردمی برای حمایت از اقدامات ضد جنگ شناختی و افزایش همبستگی اجتماعی.
 - افزایش همکاری بین نهادهای انتظامی و رسانه‌ها به‌ویژه در مواقع بحران برای انتشار اطلاعات صحیح و جلوگیری از گسترش اخبار جعلی.
۴. توجه به نقش زنان در مقابله با جنگ شناختی: زنان به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان اجتماعی و فرهنگی، می‌توانند نقش ویژه‌ای در مقابله با جنگ شناختی ایفا کنند. آنها می‌توانند با حفظ و تقویت هویت فرهنگی و دینی، در برابر تهاجمات فرهنگی و رسانه‌ای مقاومت کنند. مقام معظم رهبری به‌ویژه بر نقش زنان در تقویت روحیه مقاومت و استحکام هویت ملی تأکید کرده‌اند.

پیشنهاد اجرایی

- تقویت برنامه‌های آموزشی ویژه زنان برای آگاهی از تهدیدات جنگ شناختی و آموزش نحوه مقابله با آن.
- حمایت از فعالیت‌های زنان در حوزه رسانه و فرهنگ که می‌تواند نقش موثری در انتشار اطلاعات صحیح و مقابله با اخبار جعلی ایفا کند.
- تشکیل گروه‌های داوطلبانه زنان برای گسترش فرهنگ مقاومت و مشارکت در برنامه‌های جهاد تبیین.

۵. افزایش آگاهی جوانان درباره اهداف جنگ شناختی: جوانان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین هدف‌های جنگ شناختی دشمن، نیاز به آگاهی‌بخشی دارند. دشمنان با استفاده از ابزارهای دیجیتال و رسانه‌ای، سعی دارند تا نسل جوان را از هویت فرهنگی و دینی خود دور کنند. بنابراین، باید تلاش‌های

مؤثری در جهت ارتقای آگاهی و سواد رسانه‌ای این قشر انجام شود.

پیشنهاد اجرایی

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای جوانان در خصوص تهدیدات جنگ شناختی و نحوه مقابله با آن در سطح مدارس و دانشگاه‌ها.
- تشکیل گروه‌های تبیین و تحلیل رسانه‌ای که توسط جوانان هدایت شوند و محتوای درست را در فضای آنلاین منتشر کنند.
- ایجاد فرصت‌های مشارکت فعال برای جوانان در رسانه‌ها و برنامه‌های آموزشی، به‌ویژه در شبکه‌های اجتماعی که بیشترین نفوذ را میان آنان دارند.

سیاسگزاری

این مقاله برگرفته از پژوهشی است که نویسنده انجام داده و فاقد حمایت مالی است. نویسنده بر خود لازم می‌داند از تمام افرادی که در تحلیل و اعتباریابی یافته‌ها کمک کردند، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشد.

منابع

- احمدی، رضا؛ صالح‌نیا، علی؛ شهباز، حسن؛ و افتخاری، اصغر. (۱۳۹۹). درآمدی بر امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران. تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- جعفری‌نژاد، مسعود، اسماعیلی، بشیر، و جعفری، حمید. (۱۴۰۲). جنگ شناختی از دیدگاه مقام معظم رهبری^(مدظله‌العالی): مفاهیم، تعاریف و مصادیق. امنیت‌پژوهی، ۸۲(۲)، ۵۳-۸۰. https://fzr.amniat.fstc.ac.ir/article_328.html
- صالحی، پژمان، و خلیج، مهران. (۱۴۰۲). مؤلفه‌های اندیشه امام خامنه‌ای در تحقق پدافند غیرعامل در فضای مجازی. نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا، ۷(۴)، ۱۰۴-۸۱. http://ssj.jrl.police.ir/article_100450.html
- روحی، نبی‌اله، قیصری، نوراله و فاطمی یگانه، علی‌محمد (۱۴۰۲). مشارکت مردمی؛ انتظام و امنیت‌سازی در سپهر اندیشه امام‌خامنه‌ای. مقاله پژوهشی مستخرج از طرح پژوهشی مرکز مطالعات راهبردی فراجا. ۸(۱)، ۵-۵۴. http://ssj.jrl.police.ir/article_100979.html
- متقی، ابراهیم. (۱۳۹۵). جنگ شناختی پس از برجام در حوزه تحولات اجتماعی. نشریه علمی مطالعات راهبردی ناجا، ۱۱(۱)، ۷-۳۲. http://ssj.jrl.police.ir/article_100979.html
- نیکونهاد، ایوب، و بیوک، محسن. (۱۴۰۳). طراحی و تصویرسازی مطلوب از «جهاد تبیین» در تقابل با پدیده جنگ شناختی مبتنی بر اندیشه‌های رهبری معظم انقلاب. آینده‌پژوهی انقلاب اسلامی، ۵(۱)، ۱۱-۳۶. https://fsir.ihu.ac.ir/article_208785.html
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. Prentice-Hall.
- Beck, A. T. (1976). Cognitive therapy and the emotional disorders. International Universities Press.
- Beck, A. T. (1995). Cognitive therapy: A practical guide. Guilford Press.
- Clarke, R. A., & Knake, R. K. (2010). Cyber war: The next threat to national security and what to do about it. Ecco.
- Deppe, C., & Schaal, G. S. (2024). Cognitive warfare: A conceptual analysis of the NATO ACT cognitive warfare exploratory concept. Frontiers in Big Data, 7. <https://doi.org/10.3389/fdata.2024.1452129>
- Fairclough, N. (1992). Discourse and social change. Polity Press.
- Galtung, J. (1996). Theories of peace and conflict: A systematic approach. University of Hawaii Press.
- Hung, T.-C., & Hung, T.-W. (2022). How China's Cognitive Warfare Works: A Frontline Perspective of Taiwan's Anti-Disinformation Wars. Journal of Global Security Studies, 7(4), ogac016. <https://doi.org/10.1093/jogss/ogac016>

- Levitin, D. J. (2017). Weaponized lies: How to think critically in the post-truth era. Dutton.
- Miller, S. (2023). Cognitive warfare: An ethical analysis. Ethics and Information Technology, 25(46). <https://doi.org/10.1007/S10676-023-09717-7>
- Prochaska, J. O., Norcross, J. C., & DiClemente, C. C. (1994). Changing for good. Avon Books.

